

Mari van Iersel

Maandor aatje

Voorjaarsverzorging: kunstraat en water

In het voorjaar komt de ontwikkeling van het bijenvolk op gang. De bijen hebben dan de steun van de imker nodig om veilig water te halen. De imker benut hun bouwdrift om oude ramen te vervangen door kunstraat.

Vroeger heb ik op de beginnerscursus geleerd om de bijenvolken in het voorjaar zo lang mogelijk met rust te laten. Als ik dan na half april eens ging kijken hoe de volken zich ontwikkelden, vond ik gewoonlijk volken die allang meer dan 10 ramen in gebruik hadden genomen. Er waren dan niet veel oude ramen meer vrij om te vervangen door kunstraat, meestal alleen nog maar de kantramen in de onderbak. Dat betekende dat niet veel meer dan twee tot vier oude ramen door kunstraat vervangen konden worden. De kunstraat kwam natuurlijk naast het broednest te hangen omdat daar vervanging nodig was. Die raten werden snel uitgebouwd, maar helaas met veel grof werk in plaats van mooie werksterraat. Het was bovendien een hele ingreep om ruimte te maken in de bovenbak voor ramen met kunstraat. Veel werk voor de imker en wat erger is, een flinke storing in de ontwikkeling van het volk. Achteraf gezien heb ik

duis helemaal niet zo'n goede werkwijze geleerd als het erom gaat oude ramen te vervangen door nieuwe. De werkwijze richtte zich meer op de ongestoorde ontwikkeling van het volk dan op het vernieuwen van het ratenbestand.

Door de problemen die we hebben met de gezondheid van de volken vinden wij vervanging van oude ramen nu belangrijker. Een goede werkwijze om oude raten kwijt te raken is de volgende.

Van grote volken die op twee bakken zijn ingewinterd, is het broednest in februari nog maar klein, dan is ook een flink deel van het voer op en is het volk aanzienlijk geslonken. Meestal zit het nu grotendeels in de bovenbak en kan gemakkelijk op één bak gezet worden. Op een dag met redelijk weer, en die dagen zijn er in februari meestal wel, kan de onderbak in zijn geheel weggenomen worden, vrijwel zonder het volk te storen. De bijen die we in de onderbak tegen komen, kunnen, na afnemen van de dekplank, boven het volk van die onderramen geveegd worden. Als dan enige tijd later de voorjaarsdracht op gang komt, kan er een broedbak met kunstraat bovenop gezet worden. Deze bak vul ik met acht kunstraten, één uitgebouwd raam en twee sluitblokken. In mijn

broedbakken passen 11 ramen. De sluitblokken maken het gemakkelijk later een bouwraam in te hangen. Het uitgebouwde raam bevordert de ingebruikname van de bovenbak, vooral als het weer niet mee wil werken. Wind en weder dienende wordt de kunstraat snel uitgebouwd en in gebruik genomen. Het is genieten om enige tijd later bij een controle mooi uitgebouwde kunstraat met randen witverzegelde honing te zien. Bij een consequente toepassing van deze werkwijze zijn er maar weinig raten in het volk die langer dan twee seizoenen meegaan.

Toch maar veel kunstraat geven

In de literatuur komen we nogal eens tegen dat oude raat veel ziektekiemen kan bevatten, een belangrijke reden om oude raat te vervangen. In oudere literatuur wil men oude ramen vooral vervangen omdat door herhaald broeden de ruimte voor de pop in die cellen steeds kleiner wordt en daarmee de bijen die eruit geboren worden. Vroeger, toen we minder belang hechtten aan jonge raat, kwam het herhaaldelijk voor dat de jonge moeder in het hoofdvolk haar nieuwe broednest begon op de oude ramen die we bij het maken van de veger in het hoofdvolk hadden achtergelaten. Blijkbaar hebben de bijen een eigen mening over de kwaliteit van oude en nieuwe raat. Vermoedelijk stimuleren de in oude raat aanwezige feromonen de in gebruikname meer, dan dat de in de raat aanwezige ziekteverwekkers de bijen ervan weerhouden. Dat zou ervoor pleiten oude ramen niet zo snel te vervangen. Als we echter denken aan de fantastische prestaties die een flinke zwerm kan leveren die geheel op kunstraat is gehuisvest, dan kunnen we daaruit afleiden dat er voor de imker geen redenen zijn om oude ramen in gebruik te houden. Raat bouwen is voor de bijen nooit een probleem. Als mensen zijn we geneigd te denken dat bouwen een extra inspanning is, maar bij bijen werkt dat anders. Bijen werken alleen als er energie binnenkomt, als er

foto Mari van Iersel

Een speciale bijenkroeg voorziet bijen in het voorjaar van water en energie

dracht is. De extra inspanning van het bouwen gaat niet ten koste van voorraden, of dat nou suikervoorraden zijn of een reserve aan bijen.

Speciale bijenkroeg

Als in februari het broednest groeit, hebben de bijen behoefte aan water. Buiten water halen is in deze tijd van het jaar een gevaarlijke onderneming. Bijen verkleumen dan gemakkelijk en in deze tijd telt elke bij voor de groei van het volk. Imkers weten dat allang en helpen de bijen met een bijenkroeg. Ze zijn er in vele soorten en maten. Een aantal jaren geleden had ik in het voorjaar veel honing over. De oogst was het jaar daarvoor bijzonder goed geweest. Ik heb de bijen toen met die overgebleven honing gevoerd. Een lege honingkamer bovenop de dekplank, het voergat open en een pot met gekristalliseerde honing er omgekeerd op. Ik had toen bedacht dat water misschien een probleem zou kunnen zijn. Honing wordt niet puur aan de larven gevoerd, maar verdund met water. Een pot honing bovenop het volk zou de bijen wel eens naar buiten kunnen drijven om water te gaan halen. Daarom naast de pot honing een omgekeerde pot met water met kleine

spijker gaatjes in het deksel. Een latje onder de potten maakte het geheel toegankelijk voor de bijen. Dat de bijen de honing goed opnamen verbaasde me niet, maar dat ze ook het water erg goed opnamen was toch een verrassing. De wateropname ging zelfs door nadat de honing op was, zij het wat minder snel. Als ik in latere jaren op deze manier water aanbod, werd het door de bijen goed opgenomen. Het helpt om de wateropname op gang te brengen door wat honing aan het deksel van de pot met water te smeren.

Of het nou zo verstandig was om honing te voeren, vraag ik me nu wel af. Allerlei onderzoek toont aan dat het geen zin heeft bijenvolken in het voorjaar te stimuleren door het te voeren. Maar aan het nut van een bijenkroeg wordt niet getwijfeld.

Alleen maar water?

We weten dat bijen een voorkeur hebben voor water dat niet helemaal zuiver is. De verklaring daarvoor is dat er in onzuiver water mineralen zitten die de bijen nodig zouden hebben. In de literatuur kom je berichten tegen over het voeren van water met zout. Een onderzoek in Erlangen¹⁾ toonde aan dat bijen een voorkeur hadden voor water met één eetlepel zout op 10

liter water. Een Amerikaans onderzoek²⁾ is wat exacter en laat zien dat een 0,5% zoutoplossing het meest gunstig is. Bijen uit volken die gevoerd waren met deze zoutoplossing leefden 10 dagen langer dan bijen uit controlevolken die zuiver water hadden gekregen. Een 10% zoutoplossing echter (dus 20x zoveel) bekortte het bijenleven met 6 dagen. Teveel mineralen hebben dus een negatieve uitwerking. Het artikel waarschuwt imkers om erg voorzichtig te zijn met het toevoegen van zout aan water of een suikeroplossing. Dat de watertemperatuur een belangrijke rol speelt blijkt uit de volgende waarschuwing. Vroeger toen ik 20 volken achter mijn huis had staan, zette ik een emmer water klaar met daarin een aquariumthermostaat om het water op 25°C te houden. De 20 volken die daar 25 m vanaf stonden, haalden soms per dag 5 liter water uit de emmer terwijl er volop ander (koud) water in de omgeving was: in een vijver, een sloot, in dakgoten en waterplassen.

Reacties naar e.m.j.van.iersel@wxs.nl

- 1) Praxisfragen, Allgemeine Deutsche Imkerzeitung 3/2005 p. 11.
- 2) Salt - An important dietary supplement in honey bee nutrition, Bob Z. Horr, Ph. D., American Bee Journal 1998, p. 662.

Mijmering in februari

O.B. de Kat schreef in 1994 op verzoek van de VBBN een klein boekje over de jaarcyclus van het bijhouden, 'Het bijenjaar'. Van elke maand bespreekt hij wat er zoal staat te gebeuren. De praktijkbeschrijvingen kleedt hij aan met mooie pentekeningen, poëziefragmenten en persoonlijke mijmeringen. Mijn favoriet is februari. A.S.

Als je aan een collega-imker vraagt hoe het met hem gaat, zal hij steevast iets antwoorden in de trant van: 'Nou, ze hebben bij mij al stuifmeel gehaald' of 'Ik geloof dat ik nosema heb' en met dat laatste bedoelt hij dan dat zijn bijen last hebben van een besmettelijke darmparasiet. Imkers praten nooit over zichzelf, maar altijd over hun bijen. Vandaar dat die winters zo lang duren, er gebeurt niks. Goed, het kan best zijn dat je net een zware griep achter de rug hebt, dat ze bij je hebben ingebroken, dat je je baan misschien binnenkort kwijtraakt of dat de hond er vandoor is sinds het nieuwjaarsvuurwerk. Maar echt iets meemaken, nee, dat is er voor imkers in de winter niet bij.

Ze proberen dan maar een beetje troost te zoeken bij elkaar, 'praatavonden' noemen ze dat. In rokerige zaaltjes komen ze tezamen, de secretaris en zijn vrouw schenken koffie, de reis

commissaris prikt een laken aan de wand, de penningmeester probeert de contributie te innen.

'En, hoe staat het leven?'. 'Ach', antwoordt Karel, wiens huwelijk stuk dreigt te lopen, 'ik ben toch bang dat ik in het najaar te weinig gevoerd heb'.

De filmprojector doet het eindelijk en voor de zoveelste keer kijkt de imker naar altijd weer dezelfde beelden. De film is, behalve in zwart-wit ook nog oud en versleten, het geluid niet om aan te horen.

Maar de imker geniet en projecteert zijn eigen dagdromen mee op het witte laken. Hij ziet hoe een staalblauwe hemel zich welft boven felgele koolzaadvelden en hoe een gouden honingstraal traag de slinger uitstroomt. Hij hoort het indrukwekkende gezoem van een afkomende zwerm en heeft niet in de gaten dat hij luistert naar het geluid van de projector.

De film is afgelopen, de voorzitter bedankt de aanwezigen voor hun belangstelling, de secretaris en zijn vrouw voor de heerlijke koffie en merkt tenslotte op dat 'de thuisblijvers wederom ongelijk hadden'. En dat is waar: op winterse praatavonden is het altijd volop zomer. Alleen imkers begrijpen dat. *O.B. de Kat, 1994.*